

Ipak, »Križanićev stil je strastvenost, i to u svemu, što daje čar njegovoj ličnosti. To je izraz njegove osobnosti, ali i izraz njega kao barokne ličnosti. Za barok je značajno da razum čini sredstvom osjećaja« (249). Iako je barokno dijete, u Križanića bi razum služio osjećajima, a osjećaji razumu. I to ga još jednom čini Križanićem — drukčijim; ali i bližim nama, tri stoljeća dalekima.

HRVATSKA DIJASPORA

Stjepan Krpan: Od Karaša do Biferna. Zapisi o Hrvatima u Rumunjskoj, Mađarskoj, Čehoslovačkoj, Austriji i Italiji, Kršćanska sadašnjost Zagreb, 1988, str. 327.

Nikola Bičanić

Vrlo je zanimljiva i poučna knjiga prof. Stjepana Krpana *Od Karaša do Biferna. Zapisi o Hrvatima u Rumunjskoj, Mađarskoj, Čehoslovačkoj, Austriji i Italiji*, koja je u izdanju zagrebačke Kršćanske sadašnjosti izišla prije dvije godine. U njoj je autor služeći se literarnim vrelima i vlastitim istraživačkim iskustvom plastično ocrtao hrvatsku dijasporu u pet evropskih država koja je nastala do početka 19. stoljeća i koja je veća od dijaspore bilo kojeg drugog naroda. Uvaženi poznavalac našega iseljenništva, Krpan je u ovoj svojoj knjizi dao sintezu pitanja vezanih uz hrvatsku dijasporu i time dao važan doprinos nastojanjima koja su se u našoj nauci i u hrvatskoj historiografiji počela javljati još od Frana Kurelca polovicom prošloga stoljeća.

U Rumunjskoj, Mađarskoj, Čehoslovačkoj, Austriji i u Italiji danas živi više od 150 tisuća Hrvata čiji su preci u ove krajeve dolazili počam od 15. st. Među njima najviše ih živi u Mađarskoj (oko 90 tisuća), pa u istočnoj austrijskoj pokrajini Burgenlandu (Gradišću, oko 45 tisuća), zatim u Rumunjskoj (više od 8 tisuća), pa u Slovačkoj, u njenom jugozapadnom dijelu oko Bratislave (oko 4 tisuće), zatim u Italiji, u pokrajini Molise zapadno od grada Termolija, oko 3 tisuće. Među tim našim iseljenicima najviše ih je podrijetlom iz Like, Pozrmanja, Pokrčja, Pokuplja i Pounja, dakle iz onih naših krajeva gdje su osobito teški i krvavi bili okršaji s Turcima tijekom 15. i 16. st. i u kojima je u kasnijem vremenu turska vladavina bila nesnošljiva. K ovima treba dodati i one iseljenike koji su iz međurječja Save i Drave te iz zapadnih dijelova Hrvatske i iz Bosne preseljeni na vlastelinska imanja u zapadnu Ugarsku iz čisto gospodarskih razloga nakon Turaka.

Zahvaljujući ustrajnosti vlastitoga narodnog bića ove se naše skupine nisu pretopile u golemoj većini stranog življa, nego kao mali hrvatski otočići uporno ustrajavaju u oceanu tuđine iz kojega nerijetko izbijaju očite asimilacijske tenzije. Pri tom je najbitniji čimbenik toga trajanja očuvanje hrvatskog jezika kao temeljne komponente našeg narodnog bića, što je u najneposrednijoj funkciji četiriju najznačajnijih činitelja: obitelji, škole i Crkve te prosvjetnih i kulturnih društava. Kroz višegodišnja istraživanja na licu mjesto prof. Stjepna Krpan je došao do zaključka da su u Austriji, Mađarskoj i Rumunjskoj aktivna prva tri od spomenutih činitelja, kojima se u Austriji i u Mađarskoj često pridružuje i četvrti, te da je u Čehoslovačkoj i u Italiji sav teret očuvanja hrvatskoga jezika na obitelji. »Izdržljivost hrvatskih obitelji u čuvanju naše riječi u talijanskim Molisama upravo je začuđujuća« —ističe autor ove knjige u predgovoru, gdje naglašava i to da je s obzirom na postojeće stanje u Austriji i u Mađarskoj u vezi s čuvanjem hrvatske tradicije i jezika najznačajnija uloga Katoličke Crkve. Ne bi, međutim, valjalo prenaglašavati značenje nijednog od spomenutih čimbenika posebno, jer kao što i prof. Krpan ističe, svi su oni »podjednako važni stupovi koji, u uvjetima okruženosti većinskim narodom, drže zgradu našeg jezika. Ispadanjem iz funkcije jednog od tih nosača biva čvrstina i stabilnost te zgrade ozbiljno ugrožena.« Ne treba po-

sebno isticati da čvrstina tih stupova ovisi i o nastojanjima koja dolaze iz matice zemlje, od njezinih znanstvenih, prosvjetnih, kulturnih i političkih institucija.

Prof. Krpan je obilazio hrvatsku dijasporu o kojoj je ovdje riječ od 1974. do 1987. godine i kroz to je vrijeme, zajedno sa svojom suprugom gospođom Marijom Krpan, na osnovi neposrednoga kontakta i osobnim uvidom u život naših ljudi u tuđini došao do dragocjenih podataka koje je plastično prikazao. Svoje kazivanje oživotvorio je bogatim slikovnim prilogom te geografskim kartama, literarnim vrelima i drugim instrumentarijima, što ovo djelo čini dragocjenim, osobito za buduće generacije hrvatskih historiografa. Uz geografske i povijesne podatke autor je prikazao i djelovanje kulturno-umjetničkih društava i pojedinih istaknutijih osoba značajnih za život i opstanak hrvatske narodnosti u tuđini. U knjizi je prikazano 97 mjesta s hrvatskim stanovnicima, zabilježeno je više od 1700 obiteljskih imena te više od 1200 hrvatskih zemljišnih naziva; prikazani su gospodarski i politički uvjeti u kojima ustrajava hrvatska dijaspora.

NOVE KNJIGE

LOGOS KAI MYSTERION. Spomenspis prigodom 80. obljetnice rođenja o. Martina Kirigina, O. S. B., Služba Božja, Makarska, 1989. Zbornik liturgijskih i teoloških radova u čast o. Martina. Cijena 70 din. Narudžbe: Služba Božja, 58300 Makarska, Put žrtava fašizma 1.

Dr. Marijan Vugdelija: BOŽJE ZAPOVIJEDI: PUTOKAZ AUTENTIČNOG ŽIVLJENJA I DANAS?!, Franjevačka bogoslovija Makarska, Zagreb, 1989. Narudžbe: Franjevačka bogoslovija, 583000 Makarska, Put žrtava fašizma 1.

Dr. fra Petar Bezina: SREDNJE ŠKOLSTVO U FRANJEVAČKOJ PROVINCIJI PRESVETOG OTKUPITELJA (1735—1920), izd. Franjevački provincijalat provincije presv. Otkupitelja, Split, 1989. Narudžbe: Franjevački provincijalat, Trg Gaje Bulata 3, 58000 Split.

Đuro Basler: Kršćanska ARHEOLOGIJA, 2. izd., Crkva na kamenu, Mostar, 1990. Tvrdi uvez, veliki format. Cijena 90 din. Narudžbe: Crkva na kamenu, Šetalište JNA bb, 88000 Mostar.

Izdanja Katehetskog salezijanskog centra, 41000 Zagreb, Vlačka 36:

— E. Bianco—C. de Ambrogio: PRIJATELJ NAPUŠTENIH. Životopis sv. Ivana Bosca, Zagreb, 1989. Cijena 42 din.

— Teresio Bosco: PETNAESTOGODIŠNJI POBJEDNIK, Zagreb, 1989. Cijena 35 din.

— Anto Stojić: DVA ŽIVOTA ZA KINU, Zagreb, 1989. Cijena 35 din.

— Werner Pohl: MINISTRANT, Zagreb, 1989. Cijena 35 din.

Reniero Cantalamessa: OTAJSTVO BOŽIĆA, izd. »Duh i voda«, Jelsa, 1989. Preveo dr. Josip Marcelić. Cijena 30 din. Narudžbe: Župski ured Jelsa, 58465 Jelsa.

N. A. Berdjajev: O VRIJEDNOSTI KRŠĆANSTVA I NEVRIJEDNOSTI KRŠĆANA, U pravi trenutak, Đakovački Selci, 1989. Narudžbe: U pravi trenutak, 54400 Đakovo, pp. 26.

POLJICA. List poljičkog dekanata, br. 14, 1989; uređuje prof. Ivan Banić. Narudžbe: Prof. Ivan Banić, Zrinsko-frankopanska 19, 58000 Split.

ŽUPA SUKOŠAN. O 700. obljetnici spomena mjesnog imena Sukošan, 1289—1989. Narudžbe: Msgr. Ivan Zorica, Župski ured, 57206 Sukošan.

Josip Vergilij Perić: KULA OD UZDAHA. Pripovijest, »historički događaj iz prve polovice XVII. vieka«, Zbornik Kačić, Split, 1989. Narudžbe: Zbornik Kačić, 58000 Split, Trg Gaje Bulata 3 — ili: Župski ured Podbablje, 58262 Kamenmost.